

Ο Ρόλος του Κριτικού Στοχασμού στη Μάθηση και Εκπαίδευση Ενηλίκων

Ενότητα 7: Κριτικο-στοχαστική Διδασκαλία

Γιώργος Κ. Ζαρίφης

Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Β. Πρακτικές Προεκτάσεις της Έννοιας του Κριτικού Στοχασμού

Βασικές μεθοδικο-διδακτικές ενέργειες ανάπτυξης
του κριτικού στοχασμού στην εκπαίδευση των
ενηλίκων

ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ 7^ο

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

**Γενικές Κατευθύνσεις της Κριτικής Διδασκαλίας,
Παραδείγματα Προσέγγισης των Αναγκών των
Ενήλικων Εκπαιδευομένων μέσω της Ανάλυσης
της Εμπειρίας τους**

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

- Στις παραδοσιακές κοινωνίες η μάθηση επικεντρώνεται στο να αποκτήσει κανείς τις απαιτούμενες δεξιότητες ώστε να λειτουργεί σε ένα καλά δομημένο σύστημα.
- Με τον μοντερνισμό, οι παλιότερες πηγές εξουσίας, οι νόρμες σκέψης και συμπεριφοράς και οι κώδικες κουλτούρας τίθενται υπό **αμφισβήτηση** διαμέσου ενός νοητικού διαλόγου.
- Ο **κριτικός στοχασμός** συνδέεται με την ανάπτυξη της ικανότητας να αξιολογούμε τους εξωτερικούς και εσωτερικούς ισχυρισμούς έτσι ώστε να καθορίζουμε τι πρέπει να κάνουμε, ή ποιόν ισχυρισμό θα πρέπει να δεχτούμε στη βάση επαρκών αιτιών για αυτή την απόφαση και όχι στη βάση εξωτερικών παραγόντων και κοινωνικών κανονικοτήτων.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

- Ενώ ο στοχασμός περιλαμβάνει την **αξιολόγηση των υποθέσεων που καθορίζουν τα πιστεύω των ατόμων**, συμπεριλαμβανομένων και όσων αφορούν τον τρόπο με τον οποίο λύνουμε προβλήματα, υπάρχει μια ειδική κατηγορία υποθέσεων που είναι θεμελιώδης. Ο όρος κριτικός στοχασμός αναφέρεται στη **διερεύνηση της εγκυρότητας των προϋποθέσεων πριν προχωρήσουμε στη διαδικασία της μάθησης**.
- Γινόμαστε κριτικοστοχαστικοί **αμφισβητώντας τις καθιερωμένες αντιλήψεις** ανακαλύπτοντας μια νέα ερμηνεία που επαναοριοθετεί το πρόβλημα με έναν πιο αποτελεσματικό τρόπο.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

- Έτσι, η ιδέα ότι η εκπαίδευση και η κατάρτιση θα πρέπει να βοηθούν τους εκπαιδευόμενους να αναπτύξουν απόψεις και στάσεις που σχετίζονται με τον κριτικό στοχασμό, έχει συνδεθεί πλέον με την **επιθυμία των εργοδοτών να υπάρχουν απόφοιτοι σχολείων και πανεπιστημίων που να είναι φιλοπερίεργοι, κριτικοί, αναλυτικοί στοχαστές, να είναι σε θέση να λύνουν προβλήματα, να μαθαίνουν γρήγορα, να είναι ευέλικτοι και ικανοί να συμβάλλουν στην πρόοδο του οργανισμού στον οποίο εργάζονται.**
- Αυτή η δημιουργική σκέψη τους βοηθάει να αναγνωρίζουν ένα πρόβλημα, και τις σχετικές με αυτό υποθέσεις, να εστιάζουν σ' αυτό και να το αποσαφηνίζουν, να κρίνουν την αξιοπιστία και την εγκυρότητα των υποθέσεων καθώς και τις πηγές δεδομένων και πληροφοριών και γενικά να έχουν ένα πνεύμα ανακάλυψης.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

- Για χρόνια οι εκπαιδευτές προσπαθούν να δώσουν έμφαση στο να βοηθήσουν τους ενήλικους εκπαιδευόμενους να στοχάζονται κριτικά για τη λύση διαφόρων προβλημάτων.
- Για το λόγο αυτό έχουν αναπτυχθεί μέθοδοι που βοηθούν τους εκπαιδευόμενους να προσεγγίσουν κριτικά τις αντιλήψεις τους.
- Κατά τη διάρκεια της εφαρμογής κριτικοστοχαστικών μεθόδων διδασκαλίας όπως ο **συμμετοχικός διάλογος**, η **έρευνα δράσης** ή κάποια **βιωματική μέθοδος** θα πρέπει να σκεφτούμε και να συμπεριλάβουμε στους στόχους των δραστηριοτήτων μας τα εξής:

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

- Το αντικείμενο μάθησης αποτελεί η **διαφοροποίηση ανάμεσα σε αποδείξεις και γνώμες.**
- Οι εκπαιδευόμενοι θα πρέπει να μάθουν να χρησιμοποιούν τα **αποδεικτικά στοιχεία για να αξιολογήσουν τις πεποιθήσεις τους για ένα πρόβλημα.**
- Τέλος, θα πρέπει να **αντιμετωπίσουν και να αξιολογήσουν τα αποδεικτικά στοιχεία πολλαπλών ερμηνειών για ένα θέμα.**

Κάποιες πιθανές εργασίες είναι οι εξής:

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Αξιολόγηση ενός ισχυρισμού με τη βοήθεια της χρήσης αποδεικτικών στοιχείων, του συσχετισμού του με την εξουσία και της κατανόησης της αντίθετης οπτικής για το θέμα.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Δίνουμε τις καλύτερες δυνατές αποδείξεις που μπορούμε να βρούμε για ένα συγκεκριμένο θέμα.

Αναγνωρίζουμε τι είναι αυτό που κάνει τα αποδεικτικά στοιχεία ισχυρά.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Εντοπίζουμε τα αποδεικτικά στοιχεία και τους ισχυρισμούς που εκπροσωπεί η εξουσία για ένα συγκεκριμένο πεδίο.

Τι κάνει τις αποδείξεις και τους ισχυρισμούς αυτούς **δυνατούς** ή **αδύναμους**;

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Εντοπίζουμε **δυο ή περισσότερες οπτικές γωνίες** ενός θέματος.

Ρωτάμε, 'τι πιστεύεις' για ένα θέμα. Υπάρχουν καθόλου **αποδείξεις που να στηρίζουν** τη θέση σου; Ποιες είναι οι **αποδείξεις που αντιπαρέρχονται** τις απόψεις σου;

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Ένας υψηλότερος στόχος της κριτικοστοχαστικής διδασκαλίας μπορεί να είναι να συσχετίσουν οι εκπαιδευόμενοι διαφορετικές οπτικές του ίδιου θέματος, συγκρίνοντας αποδείξεις και γνώμες για να φτάσουν σε ένα συμπέρασμα που θα είναι ισχυρότερο από τα άλλα ή θεωρείται το καλύτερο μέσα στο συγκεκριμένο πλαίσιο.

Επιπλέον, οι εκπαιδευόμενοι θα πρέπει να αναγνωρίσουν ότι τέτοιου είδους συμπεράσματα **δεν θα πρέπει να θυσιάσουν την εκτίμηση στις πολλαπλές αντιλήψεις.** Μια πιθανή διαδικασία που κινείται προς την ολοκλήρωση ενός τέτοιου στόχου είναι η εξής:

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Συγκρίνετε και αντιπαραβάλετε δυο ανταγωνιστικές οπτικές, αξιολογώντας στοιχεία και ισχυρισμούς που χρησιμοποιούνται από τους υποστηρικτές τους.

Καθορίστε ποιος συγγραφέας δίνει την καλύτερη ερμηνεία των αποδεικτικών στοιχείων και ποιο συμπέρασμα είναι το καταλληλότερο.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Επιλέξτε ένα αντιμαχόμενο θέμα από αυτά που συζητήθηκαν κατά την εκπαιδευτική δραστηριότητα.

Εξηγήστε τουλάχιστον δυο οπτικές και υποδείξτε ποια θεωρείτε την πιο κατάλληλη και τα δεδομένα που οδήγησαν σ' αυτή την απόφαση.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

- Η έρευνα έχει δείξει ότι άτομα σε διαφορετικές ηλικίες και επίπεδα εκπαίδευσης έρχονται ως συμμετέχοντες σε ένα εκπαιδευτικό περιβάλλον με διαφορετικές υποθέσεις αναφορικά με το τι και πως μπορεί κάτι να γίνει γνωστό και το πώς μπορούμε να διατυπώνουμε κρίσεις.
- Κάποιοι έρχονται ως συμμετέχοντες πιστεύοντας ότι μπορούν να γνωρίζουν μέσα από την ακριβή παρατήρηση. Αυτοί βλέπουν το καθήκον τους να μάθουν με στόχο την ανακάλυψη της αλήθειας ή την αναγνώριση της εξουσίας που την εξωτερικεύει ή την υποστηρίζει.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

- Άλλοι δέχονται ότι υπάρχουν πολλά προβλήματα για τα οποία δεν υπάρχουν απόλυτα αληθινές απαντήσεις.
- Το καθήκον γι' αυτούς είναι να καταλήξουν σε μια λύση η οποία θα δικαιολογείται λαμβάνοντας υπόψη εναλλακτικές ερμηνείες και δεδομένα από διαφορετικές πηγές.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Από την άλλη μεριά **μπορεί να υπάρχουν κάποια όρια ανάπτυξης στο πόσο μακριά μπορούν να φτάσουν ή πόσο γρήγορα** άτομα μιας συγκεκριμένης ηλικίας μπορούν να αναπτυχθούν. ***Η ανάπτυξη συμβαίνει αργά (;)*** και είναι απίθανο για τους περισσότερους ενήλικους ακόμη και για αυτούς που βρέθηκαν στο καλύτερο εκπαιδευτικό περιβάλλον, να φτάσουν στο επίπεδο στοχαστικής σκέψης που οραματίστηκε π.χ. ο Dewey.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Ένα κλειδί για την ανάπτυξη της στοχαστικής σκέψης είναι η **αναγνώριση και η χρήση κακόδομημένων προβλημάτων**. Τέτοια μπορούμε να βρούμε στην ιστορία, στη λογοτεχνία, στις θετικές επιστήμες, στις κοινωνικές επιστήμες, στις επιχειρήσεις και στα επαγγέλματα καθώς είναι προβλήματα του πραγματικού κόσμου.

Η χρήση τους λοιπόν, ως εκπαιδευτικά εργαλεία είναι ουσιαστική αν θέλουμε να προωθήσουμε την κριτικο-στοχαστική σκέψη.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Με βάση τα παραπάνω λοιπόν η διαδικασία του κριτικού στοχασμού περιγράφεται με τον συνδυασμό *τριών συσχετιζόμενων φάσεων ή διαδικασιών*:

- 1. αναγνωρίζουμε τις υποθέσεις** που καθορίζουν τις σκέψεις και τις πράξεις μας,
- 2. εξετάζουμε προσεκτικά την ακρίβεια και την εγκυρότητα αυτών των όρων**, τον τρόπο με τον οποίο σχετίζονται και την εμπειρία μας από την πραγματικότητα (συχνά μέσα από τη σύγκριση των εμπειριών μας με αυτές άλλων σε παρόμοια πλαίσια), και
- 3. επαναπροσδιορίζουμε αυτές τις υποθέσεις** με σκοπό να τις κάνουμε πιο ολοκληρωμένες και οργανωμένες.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Ένας άλλος τρόπος προσέγγισης του στόχου που αφορά στην ανάπτυξη κριτικού στοχασμού είναι και τα **κριτικά περιστατικά (critical incidents)**.

Αυτά είναι σύντομες περιγραφές των εκπαιδευομένων που αφορούν σπουδαία γεγονότα που συνέβησαν στη ζωή τους και έχουν χρησιμοποιηθεί ευρέως και στην εκπαιδευτική έρευνα.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Ο εκπαιδευτής που χρησιμοποιεί τα **κριτικά περιστατικά** δίνει στους εκπαιδευόμενους ένα σύνολο οδηγιών και ζητάει λεπτομέρειες για το χρόνο, τον τόπο, τους πρωταγωνιστές και τους λόγους για τους οποίους το περιστατικό θεωρείται από τους συμμετέχοντες τόσο σπουδαίο. Αν οι οδηγίες είναι σαφής και ξεκάθαρες τότε δημιουργείται μια περιγραφή πολύ ζωντανή και παραστατική.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Ο σκοπός αυτής της άσκησης είναι **να μπορέσουμε να μπούμε στο πλαίσιο αναφοράς και στο εμπειρικό σύστημα κάποιου άλλου**, ώστε να μπορούν να εξεταστούν οι δομές κατανόησης των ατόμων και τα εσωτερικά τους φίλτρα μέσα από τα οποία αναλύουν τα δεδομένα.

Σαν ένα πρώτο βήμα για να ενθαρρύνουν τον κριτικό στοχασμό, οι εκπαιδευτές θα πρέπει να δουν τον κόσμο μέσα από τα μάτια των εκπαιδευομένων. Με δεδομένο ότι η αυτή η άσκηση προκαλεί άγχος στους εκπαιδευόμενους, αφού τους ζητείται ουσιαστικά να αναλύσουν κριτικά τις υποθέσεις βάση των οποίων συνήθιζαν μέχρι τώρα να ζουν, είναι επιτακτική ανάγκη να βρουν οι εκπαιδευτές τρόπους αποδεκτούς και όσο γίνεται λιγότερο απειλητικούς.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Ως τεχνική, τα κριτικά περιστατικά, τονίζουν και **υπογραμμίζουν** **συγκεκριμένες πλευρές της εμπειρίας** των ατόμων. Η **συμβολή** τους όμως στην καλλιέργεια της κριτικο-στοχαστικής διδασκαλίας είναι διπλή.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Πρώτον, επειδή τα κριτικά περιστατικά αφορούν σε γεγονότα γραμμένα από τα άτομα αναφορικά με τις δράσεις στη ζωή τους, αποτελούν ασύγκριτες πηγές δεδομένων που αναπαριστούν τις υπάρχουσες πραγματικότητες των εκπαιδευομένων.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Δεύτερον, οι ασκήσεις που χρησιμοποιούν κριτικά περιστατικά είναι πολύ **λιγότερο απειλητικές από το να ζητούνταν ευθέως από τα άτομα να απαντήσουν σε γενικές ερωτήσεις**. Η έμφαση σε συγκεκριμένα γεγονότα, ανακαλεί στη μνήμη των εκπαιδευομένων καταστάσεις δρώμενα και πρόσωπα και δεν τους ζητάει να αναγνωρίσουν γενικές υποθέσεις.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Ένα από τα πιο συζητημένα ζητήματα στο χώρο της εκπαίδευσης ενηλίκων είναι **ο τρόπος με τον οποίο θα επιτύχουμε τη μεγαλύτερη δυνατή ποικιλία αντιλήψεων και διανοητικών στάσεων**. Αυτή η δημοκρατική θεώρηση του πράγματος αντιπροσωπεύει την καλύτερη μέθοδο στην εκπαίδευση των ενηλίκων, αφού είναι ανθρωπιστική και δίνει την ευκαιρία σε όλες τις φωνές να ακουστούν, σε όλες τις εμπειρίες να αναλυθούν και σε όλες τις αντιλήψεις να εκτιμηθούν.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Στον αντίποδα βρίσκεται η αντίληψη της **καταπιεστικής ανοχής** (repressive tolerance) που υποστηρίζει ότι μια εξωγενής ιδέα, αντίληψη ή συμπεριφορά μπορεί να περάσει ως οικεία με τέτοιο τρόπο ώστε να υπηρετεί μόνο τις κοινωνικές κανονικότητες και να παρουσιάζει τις άλλες σαν κάτι παράξενο. Για να καταπολεμήσουμε λοιπόν αυτή την καταπιεστική ανοχή και να επιτύχουμε μια κριτικοστοχαστική διδασκαλία θα πρέπει να προωθήσουμε τη δημοκρατική συζήτηση εμπλέκοντας πάντα όλους τους εκπαιδευόμενους και δίνοντάς τους όλες τις σχετικές πληροφορίες. Σε αυτή τη βάση, η αξιολόγηση τους θα πρέπει να είναι αποτέλεσμα αυτόνομης σκέψης.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Ένα κρίσιμο βήμα προς αυτή την αυτόνομη σκέψη είναι **να καταρρίψουμε το μύθο της αντικειμενικότητας που επιτρέπει σε 'ψεύτικες' αντιλήψεις να γίνουν κυρίαρχες.** Αυτό συνεπάγεται έλλειψη ανοχής σε συγκεκριμένες εκπαιδευτικές πρακτικές αν τελικά οι εκπαιδευόμενοι κατορθώσουν να αναπτύξουν αυτόνομη σκέψη.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Η ελευθερία σκέψης θα οδηγήσει σε ριζικές αναπροσαρμογές στη διδασκαλία και τις πρακτικές των εκπαιδευτικών οργανισμών, οι οποίοι από τις μεθόδους τους μέχρι και τις αντιλήψεις τους, υπηρετούν τη χειραγώγηση και αποκλείουν εκ των προτέρων μια λογική αξιολόγηση των εναλλακτικών λύσεων. Σε μια κοινωνία που χαρακτηρίζεται από καταπιεστική ανοχή, η επικρατούσα πλειοψηφία -οργανισμοί και ΜΜΕ- ισχυρίζονται ότι η ανοιχτή κοινωνία όπου υπάρχουν και αναπτύσσονται όλες οι ιδέες, υφίσταται, ενώ στην πραγματικότητα αυτοί οι φορείς έχουν το ιδεολογικό μονοπώλιο.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Ξαναγυρνώντας λοιπόν, στην κριτικοστοχαστική διδασκαλία που είναι το ζητούμενο θα πρέπει να πούμε ότι υπάρχουν διάφορες πρακτικές για να επιτευχθεί. Μία προσέγγιση είναι να πούμε στους εκπαιδευόμενους στην αρχή του μαθήματος ότι θα αφιερώσουμε **5 με 10 λεπτά στο τέλος** σε μια σύντομη συζήτηση όπου ο καθένας θα εκφράσει τους δικούς του στοχασμούς.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Ασκήσεις όπως αυτή του ανοιχτού κριτικού διαλόγου (critical debate) αποτελούν επίσης, χρήσιμα εργαλεία για την καταπολέμηση της καταπιεστικής ανοχής. Εδώ οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να αναλύσουν μια ιδέα ή να πάρουν θέση αντίθετη με αυτή που έχουν πραγματικά για το θέμα. Πιο συγκεκριμένα:

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

- Βρίσκουμε ένα θέμα στο οποίο υπάρχει διχογνωμία μεταξύ των συμμετεχόντων.
- Προτείνουμε μια θέση σαν δεδομένη και ζητάμε από τους εκπαιδευόμενους να την υποστηρίξουν ή να είναι αντίθετοι.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

- Ανακοινώνουμε στους εκπαιδευόμενους πως όσοι προσφέρθηκαν να υποστηρίξουν την θέση θα μπουν στην ομάδα που θα προσπαθήσει να την καταρρίψει, ενώ αυτοί που ήταν αντίθετοι θα ανήκουν στην ομάδα υπεράσπισης της θέσης.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

- Συντονίζουμε τη συζήτηση. Κάθε ομάδα επιλέγει ένα άτομο για να παρουσιάσει τα επιχειρήματά τους.
- Αναλύουμε τη συζήτηση. Ζητάμε από τους εκπαιδευόμενους να μας πουν την εμπειρία τους από την άσκηση, επικεντρώνοντας κυρίως στο πώς νιώθει κανείς όταν υποστηρίζει ιδέες που είναι αντίθετες με τις δικές του. Ποιοι νέοι τρόποι σκέψης ανοίχτηκαν για το θέμα; Συνάντησαν οι μετέχοντες νέες ερμηνείες για το θέμα; Άλλαξε καθόλου η αντίληψη τους για το θέμα;

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

- Ζητάμε από τους εκπαιδευόμενους να καταγράψουν τους στοχασμούς τους για τη συζήτηση σε ένα χαρτί, απαντώντας στις εξής ερωτήσεις:
 1. ποιες υποθέσεις σχετικά με το θέμα ξεκαθάρισαν ή επιβεβαιώθηκαν για' σένα;
 2. Από ποιες υποθέσεις έμεινες έκπληκτος κατά τη διάρκεια της συζήτησης;
 3. Ποιες υποθέσεις που δεν είχες αντιληφθεί ότι τις είχες βγήκαν στην επιφάνεια;
 4. Πώς θα μπορέσεις να ελέγξεις αυτές τις νέες υποθέσεις; Ποια αποδεικτικά στοιχεία θα λάβεις υπόψη;
 5. Τι νέες οπτικές για το θέμα δημιουργήθηκαν σ' εσένα;
 6. Με ποιους τρόπους, αν υπάρχουν, οι αρχικές σου υποθέσεις κλονίστηκαν ή άλλαξαν μέσα από τη συζήτηση;

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Μια δεύτερη προσέγγιση εκφράζεται μέσα από ένα παιχνίδι ρόλων που ο Brookfield ονομάζει «**ο συνήγορος του διαβόλου**» (Devil's Advocate). Στην περίπτωση αυτή αυτός που υποδύεται το ρόλο θα πρέπει να εντοπίσει μια στιγμή όπου θα υπάρχει απόλυτη ομοφωνία στην εκπαιδευτική δραστηριότητα μεταξύ των εκπαιδευομένων αναφορικά με κάποιο ζήτημα. Τότε λοιπόν θα πρέπει να κατασκευάσει και να εκφράσει την αντίθετη άποψη. Αυτό κρατάει την ομάδα σε διαρκή σκέψη και βοηθάει τους μετέχοντες να ανακαλύψουν διάφορες εναλλακτικές ερμηνείες. Πολλές φορές το ρόλο αυτό τον υποδύεται και ο ίδιος ο εκπαιδευτής.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Η προσέγγιση της **μεθοδολογικής πίστης** (Methodological belief) μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί για να καταρρίψει την καταπιεστική ανοχή. Σε αυτή την άσκηση ο εκπαιδευτής ζητάει από τους μετέχοντες να αφιερώσουν 5 λεπτά αναλογιζόμενοι πώς θα ήταν ο κόσμος αν μια εναλλακτική οπτική με την οποία διαφωνούν έντονα ήταν πραγματικότητα.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΑ

Η αλληλεπίδραση εκπαιδευτικού και εκπαιδευόμενου είναι λοιπόν, η πιο γόνιμη διαδικασία για να προαχθεί ο κριτικός στοχασμός. Υπάρχουν πολλοί τύποι εκπαιδευομένων όπως αυτοί που δρουν χωρίς σκέψη, αυτοί που χρειάζονται βοήθεια σε κάθε βήμα τους, αυτοί που χρησιμοποιούν στρατηγικές χωρίς να έχουν ένα συγκεκριμένο στόχο, αυτοί που συναντούν δυσκολία στην ερμηνεία και στην ανάλυση των νοημάτων, οι δογματικοί που είναι πεπεισμένοι για την ορθότητα των απόψεών τους, αυτοί που μπορούν να δράσουν μόνο μέσα σε στενά πλαίσια και δεν έχουν ευελιξία, αυτοί που δεν έχουν αυτοπεποίθηση και τέλος αυτοί που θεωρούν την κριτικοστοχαστική σκέψη χάσιμο χρόνου.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Γι' αυτό το λόγο οι εκπαιδευτές θα πρέπει να προωθήσουν την κριτική σκέψη αρχικά στους ίδιους. Για παράδειγμα οποιοσδήποτε εκπαιδευτής, σε οποιοδήποτε επίπεδο, που απλά συμφωνεί ή διαφωνεί, που απλά επιδεικνύει και εξηγεί, που ακυρώνει τις απαντήσεις των εκπαιδευομένων, που χρησιμοποιεί την αποδοκιμασία και όχι την επιβράβευση, κλονίζει την αυτοπεποίθηση των ατόμων αναφορικά με την αξία των νέων ιδεών τους και χρησιμοποιεί μόνο δοκιμασμένου τύπου ερωτήσεις για να διευρύνει τη σκέψη τους με αποτέλεσμα να αναπαράγεται ο τύπος του σιωπηλού μη σκεπτόμενου ατόμου.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

ΛΑΘΗ ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΠΟΦΥΓΟΥΜΕ

Δυστυχώς στη διδασκαλία του κριτικού στοχασμού υπάρχουν πολλοί περισσότεροι τρόποι να αποτύχεις παρά να επιτύχεις. Υπάρχουν λοιπόν, **εκπαιδευτές που κάνουν απλά διάλεξη** (πρώτο σφάλμα) επειδή πιστεύουν πως δεν έχουν τίποτα να μάθουν οι ίδιοι από τους εκπαιδευόμενους, ενώ στην πραγματικότητα ο εκπαιδευτής είναι ταυτόχρονα και εκπαιδευόμενος που έχει ανάγκη να έρθει σε επαφή με νέες ιδέες.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Το δεύτερο σφάλμα στο οποίο πέφτουν πολλοί είναι η άποψη ότι ο κριτικός στοχασμός είναι αποκλειστικά ευθύνη του εκπαιδευτή ενώ ο εκπαιδευτής ουσιαστικά θα πρέπει να συνδιαμορφώνει και όχι να κατασκευάζει τον κριτικό στοχασμό.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Η τρίτη εσφαλμένη αντίληψη είναι ότι υπάρχει ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα για την πραγμάτωση μιας κριτικοστοχαστικής διδασκαλίας. Αυτό όμως εξαρτάται από τους στόχους και το περιεχόμενο του προγράμματος καθώς και από την κουλτούρα των εκπαιδευομένων.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Το **τέταρτο σφάλμα** είναι ότι η επιλογή ενός προγράμματος κριτικοστοχαστικής διδασκαλίας βασίζεται σ' έναν αριθμό δυαδικών επιλογών (ολιστικό ή εστιασμένο στη διαδικασία, ευέλικτο ή πρόσωπο με πρόσωπο κλπ.) αυτό όμως που θα ήταν αποτελεσματικό είναι ο συνδυασμός από ένα ευρύ φάσμα.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Το πέμπτο ατόπημα είναι ότι αυτό που είναι σημαντικό είναι ή «σωστή» απάντηση, όταν απλά είναι η σκέψη πίσω από την απάντηση που είναι σημαντική.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Η έκτη λανθασμένη αντίληψη είναι ότι η συζήτηση οδηγεί τη διαδικασία σ' ένα τέλος ενώ ο ίδιος ο κριτικός στοχασμός είναι το τελευταίο στάδιο.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Το έβδομο λάθος αφορά την αντίληψη για το τι είναι ιδανική μάθηση. Ο εκπαιδευόμενος αναμένεται να δίνει 90% σωστές απαντήσεις θέτοντας αδικαιολόγητα ένα όριο για να φτάσουμε στη σωστή σκέψη.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Το τελευταίο σφάλμα είναι η άποψη πως ο ρόλος ενός μαθήματος που γίνεται μέσω κριτικο-στοχαστικής διδασκαλίας είναι να διδάσκει την κριτικο-στοχαστική σκέψη.

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Οι περισσότεροι συγγραφείς στο πεδίο αυτό συμφωνούν ότι **για να προωθήσουμε την κριτικο-στοχαστική σκέψη θα πρέπει οι εκπαιδευόμενοι να μάθουν να διδάσκουν τον ίδιο τους τον εαυτό, να επινοούν και να καθορίζουν στρατηγικές, να αναπτύξουν τη μεταγνώση τους και ικανότητες όπως να ψάχνουν για συσχετισμούς και αλληλεπιδράσεις και να αναπτύσσουν ακέραιες υποθέσεις.**

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Ο εκπαιδευτής λοιπόν, μπορεί να συμβάλλει καθοριστικά σ' αυτή τη διαδικασία **θέτοντας** προβλήματα, **δείχνοντας** στους εκπαιδευόμενους τρόπους για να τα αντιμετωπίσουν και να τα λύσουν και **ανατροφοδοτώντας** τους συνεχώς.

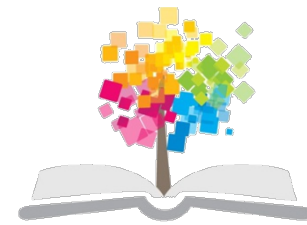

ΚΡΙΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

**ΑΣ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΟΥΜΕ ΜΙΑ ΚΑΤΕΣΤΗΜΕΝΗ
ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΗ
ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ**

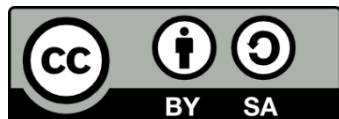
ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Χριστίνα Πάσχου
Θεσσαλονίκη, Χειμερινό Εξάμηνο 2013-2014

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ